

Hrepenenje po domu.

Daleč, daleč za gorami
hišica stoji;
k njej mi trudna misel roma
sredi tihe polnoči.

V hišici ubožni spanec
vse je že objel;
angel božji hišo revno
pazno straži ves vesel.

V tujem kraju, v tuji družbi
dom je moj,
a v tem domu mesto sreče
vlada veden nepokoj.

Daleč, daleč za gorami
hišica stoji;
k njej, na dom mladostne sreče
srce moje si želi.

Maksimov.

Vihar.

Nemirni viharji drve
od vseh strani,
pa se jih nič ne boji
pogumno srce.

Le naj razsajajo, prete,
le naj povzročajo gorje;
srce strahu mi ne pozna,
saj pač v viharju je doma.

V. Skuhala.

Metlar Francek in njegov brat Peterček.

Fr. Pravda — Jožef Gruden.

XI.

mestu sta si mlada kramarja iskala prenočišča. Prišla sta v nekaj gostilnic, ali v nobeni jima ni bilo po volji. Povsod je bilo mnogo hrupa v hiši, a na dvorišču se jima ni zdela njiju soba varna.

Naposled sta našla gostilnico, ki je bila od vseh strani dobro zavarovana, in jima je bil hlapec porok za to, da se jima niti trskica suhe robe ne izgubi.

Potegnila sta torej voz v kolnico. Prepričala sta se, da ne more tat noter, pa sta šla v gostilnico.

Sedla sta. Francek je prosil krčmarja, da bi jima dal kaj večerje.

Rekel je: »Tukaj v kolnici imava voz, prišla sva na trg in bi rada pri vas prenočila.«

Krčmar je menil, da imata otroka nemara tudi hlapca in konja, pa je bil ž njima prijazen. V nadeji, da mu bosta dala prav dosti zaslužiti, ju je izpraševal, česa želita. Našel jima je, kaj vse ima: meso kuhano, pečeno in zakuhan; lahko dobila rogljičkov in žemelj, kolača in štrukljev. Vprašal ju je tudi, če imata svojo krmo za konja, in kaj naj dá za večerjo vozniku.

Francek je rekel, da nimata ne konja, ne voznika, in da ne jesta mesa niti doma niti po svetu.

»I, kako pa sta sem pripeljala voz,« se je začudil krčmar, »če nimata vprege?«

»Sama sva ga privlekla,« sta dečka odgovorila prijazno.

»Kaj pa prodajata?«

»I no, raznovrstno robo,« se je hvalil Francek, »metlarja sva in poleg metel in metlic delava tudi košare in kletke, škrapete in coklje in različne igrače.«

»To je prav,« je rekel gostilničar, »če bosta kaj prida zajedla, vama ne bo treba plačati v gotovini, ampak bom vzel od vaju metlice. Po čem jih dajata?«

»Po pet krajcarjev,« je dejal Francek.

»Draga sta,« se je pogajal krčmar, »dajta mi jih po štiri krajcarje, pa jih bom vzel nemara cel tucat.«

Francek mu je zgotavljal, da jih tudi doma prodajata po pet krajcarjev. Dasi sta prehodila daljno pot do mesta, pa da jih vendar dražje ne bosta držala.

»Bom videl,« je pojasnil krčmar, »koliko bosta zajedla in zapila. Kaj naj vama torej prinesem?«

»Vidite, gospod,« je resno razložil Francek, »midva sva revna dečka. Doma imava bolno mater, pa bi jih rada spremila v toplice. Ne smeva torej denarja zapravljati, drag je nama vsak belič, in nerada bi porabila

več kakor toliko, kar pride na prenočišče in merico piva. Poleg tega pro-siva, da bi nama dali za šest krajcarjev kruha.«

Krčmar je bil dober človek. Prav pohvalil je dečka, pa jima je pri-nesel, kar sta zahtevala. Kruh sta si delila. Pila sta iz ene steklenice in sta bila tiho, sedeča v kotu.

Peterček ni bil lačen. Ljudje okoli njega so zopet jedli pečenko in jetrnice, a njemu ni delalo to nič več slasti, ampak še gabilo se mu je, ko je videl tolsto meso in mastno omako. Rajši je zamižal in nikomur ni gledal v usta ali na krožnik.

Vedno so prihajali novi kramarji in kramarice. Polnila se je krčma, drug je sedel poleg drugega; kjer je bil kakšen prostor, je bil zaseden.

Rastel je šunder, steklenice so žvenketale, vilice in noži so rožljali, vse je govorilo, da ni nihče več slišal samega sebe.

Dokler so jedli, je vladal med navzočimi vendar nekakšen red. Nato pa je nastal nered. Mnogi so se zmerjali. Prišlo je do prepira. Kleli so in se rotili. Mnogi zopet so jeli prepevati. A pesmi, ki so jih peli, se je pošten človek sramoval poslušati. Tudi so nesramno govorili. S pivom in žganjem so si razgrevali možgane, da so začeli vpiti. Ta je kazal tako, oni drugače svojo dobro voljo in razposajenost.

Francek je bil v zadregi. V taki družbi še ni bil svoj živ dan. Slišal je reči, ki so mu bile najbolj zoprne. Bal se je za Peterčka. Videl je, da posluša, kar se govori, in da se smeje grdim dovtipom. Bržkone jih niti umel ni. Všeč mu je bila morda kakšna beseda. Tolmačil si jo je po svoji pameti in jo imel za smešno. Lahko bi mu kaj slabega palo v dušo; lahko bi ga pokvaril slabi zgled.

Tudi zase ni bil Francek brez bojazni. Družba, v kateri je bil, je bila silno nevarna ter je škodovala malim in velikim. Hotel se je izogniti slabe priložnosti. Vstal je, peljal tudi Peterčka iz gostilnice, poiskal gostilničarja in se modro ž njim pogovarjal.

Dejal je: »Ne zamerite mi, gospod gostilničar, da zapuščam vašo gostilnico.«

»Zakaj pa?« je vprašal oni.

»Govori se tam marsikaj, kar se ne spodobi.«

Gostilničar se je začudil odkritosrčnemu dečku. Vendar se mu je pokadilo pod nos, da deček ni zadovoljen z njegovo gostilnico in da mu očita nerednosti, ki se godé v njegovi gostilnici.

Odgovoril mu je torej nekoliko pikro: »I, pojdita, kamor hočeta. Jaz ne bom imel od tega škode. Najprej pa plačajta, kar sta dolžna.«

»Ne bodite hudi, ljubi gospod,« ga je pogovarjal Francek, »saj nočem biti nevljuden. Ti ljudje se ne morejo ozirati na naju. Morava paziti sama. Brat je še mlad. Kar vidi in sliši v gostilnici, je zanj strup. Tudi meni to ne koristi. Saj ste kristjan in veste, kakšne dolžnosti imajo otroci.«

Te besede so krčmarja iznenadile. Umiril se je in dejal krotko: »Kako naj vama pomagam? Kam naj vaju denem? Na tleh bosta morala spati, kakor drugi.«

»Midva ne smeva biti med njimi,« je odločno povedal Francek. »Pred polnočjo ne bodo legli. Tako dolgo jih poslušati nama ni mogoče. Odkazite nama kakšno shrambico, saj vam plačava.«

Tudi gostilničar je imel otroke, ali v gostilnico jih ni puščal, da se ne bi pokvarili. Spoznal je torej, da ne sme delati drugim, česar ne želi svojim, in je tuhtal, kam bi del tuja dečka.

Posvetoval se je z ženo in potem jima je dejal, da ima na vrhu sobico in če ju ne bo strah, jima dá ondi postlati.

Francek je odgovoril: »Jaz se ničesar ne bojim. Bog je povsod. Strahov pa ni. Hudobni ljudje bodo mirovali. In kaj nama hočejo vzeti?«

Dekla je prinesla otep slame, pa ga je razgrnila po tleh. Gospodar se je prepričal, da so oknice dobro zaprte, in je dovolil, da zapahmeta tudi vrata.

Voščila sta mu lahko noč in pristavila, da bosta prav zarana vstala.

Ko pa je mož odšel, se je Peterček zvalil po tleh in se je hotel zakopati v slamo.

»Peterček,« mu je zaklical brat, »kaj nocoj ne boš molil?«

Peterček se je pa izgovarjal, češ, saj nisva doma. Pa še taka tema je kakor v kozjem rogu.

Francek ga je posvaril: »Naj bova doma ali ne, moliti pa morava povsod. Bog naju sliši tudi v temi. Za molitev ne potrebujemo oči.«

Peterčka je bilo sram. Pa se je spet izkopal iz slame, in molila sta večerno molitev.

Krčmar je poslušal za vrati. Šel je okoli, postal in se ni genil, dokler nista odmolila. Neizmerno ga je veselilo, da sta se spomnila tudi matere, dà, celo njega, in prosila Boga, da bi mu Bog poplačal, kar jima je dobrega storil.

»To sta pridna otroka,« si je mislil, »da bi bili moji taki!«

Izročila sta se Bogu in sta kmalu zaspala, ker sta bila od poti utrujena. Dobro in mirno bi bila spala, da se ni Peterček premetaval in tožil, da ga peče v grlu in da je neznansko žejen. Ali revček je moral trpeti žejo do ranega jutra, ker si ni on, niti Francek ni upal po vode.

Nista se bala, da bosta zaspala. Peterček se je zanašal na Francka, a ta se niti doma ni dal buditi, ker je bil vaje zgovorjen vstajati.

In res se je zbudil še pred običajno uro. Sedel je na slamo in gledal, če se že dani. Ali pozabil je bil, da so oknice zaprte. Vzdihnil je, tipal po zidu in odprl. Bilo je temno. Prav ničesar ni videl. Misli si je, da je še noč, pa je legel nazaj.

Stopil je kmalu potem drugič k oknu. Odprl je spet samo okence, kukal in kukal, ali nobene reči ni jasno razločil.

Nato se je zbudil Peterček. Oba sta čakala dne.

Čudno se jima je zdelo, da se jima noče spati in sta pripisovala to prenočišču v mestu.

Peterčku je prišlo na misel, da je morda v mestu noč daljša kakor

v vasi. Gospod učitelj jim je pripovedoval o tuji deželi, kjer je noč skoro pol leta. V mestu, kjer sta bila, bi se utegnila podaljšati vsaj za dva dneva.

Temu je pač ugovarjal Francek, češ, da sta od doma le štiri ure in da je na Češkem noč povsod enako dolga, pozimi daljša, poleti krajša.

Pa sta vstala oba, pustila okno odprto in venomer gledala vun.

Revčka nista mogla pričakati dneva, zakaj gledala sta naravnost v zid, kjer je bilo takoimenovano slepo okno, zunaj naslikano, znotraj prebito in obokano, ter so bile narejene oknice kakor ostala prava okna. Krčmar si je dal napraviti notri strleče okrajke in ograjico, da bi imel shrambo za posodo: steklenice, krožnike in solnice. Kadar so bila vratca zaprta, ni nihče zapazil, čemu so.

Dečka seveda tudi nista tega iztuhtala v temi. Bil je že beli dan, ali zanju je bila noč. Zastonj sta čakala, da bo solnce vzšlo.

Francek je bil v skrbeh, da gre morda dež, zakaj niti ene zvezde ni bilo videti, a Peterček si je to razlagal s tem, da niso morda zvezde po vsem svetu, ampak samo pri njih doma, pa okoli Detina.

Zunaj je šumel že hrup in vrišč. Odmevali so človeški glasi. Ljudje so hodili, trkali in razbijali. Najprej sta ugibala, da so morda kramarji prišli. Ko pa se je na ulici in na dvorišču godilo kakor podnevu, se je Francek odločil, da pogleda vun.

Zdaj je nekdo potrkal na vrata.

Francek je zavpil: »Kdo je?«

Bil je krčmar, ki je klical: »Lenuha, kaj bosta do poldne ležala?«

Odprla sta. In glej, ni bila noč, ampak dan, jasen in svetel dan. Izvedela sta, kaj ju je goljufalo. Krčmar se je smejal. Sama pa sta bila v strahu, da sta nemara zaspala semenj in da ne bosta prodala blagá.

XII.

Bilo je skoraj devet, ko je prišel Francek s Peterčkom dolí v gostilnico. Hotela sta poravnati s krčmarjem račun, oni pa je rekel: »Pustita to, da bo kaj več, saj tako še enkrat prideta prenočevat.«

Na vprašanje, kaj naj jima dá za zajtrk, kavo ali čašico žganja in pa rogljiček, sta odgovorila, da imata kruh s seboj. Povedala sta mu, da žganja ne pijeta, pa da je kava za gospe, a ne za njiju — siromašna otroka.

»Prav torej,« jima je dejal, »ker nočeta ne kave, ne žganja, vama dam juho prežganko. Plačati je vama ne bo treba. Povedal sem ženi za vaju, pa vama jo je pripravila.«

Juha je lačnima dečkoma jako dišala. Molila sta pred jedjo in po jedi. Zahvalila sta se krčmarju za milodar in ga prosila, naj ju povede h gospe, da bi se tudi njej zahvalila.

Gospa krčmarica je bila ž njima prijazna, a njeni otroci so ju ogledovali od nog do glave.

Francek jim je povedal, da zna delati vozičke, konjičke in peskè ter še mnogo drugih priprav in igrač, in če dovoli gospa mama, jim nekaj poišče in prinese, preden bo odšel na trg.

Otroci so prosili, da bi mama dovolila; mamica jim je hotela napraviti veselje, — saj so bili pridni, — ter je naročila Francku, naj le pokaže, kaj ima lepega, da si kaj izbere.

Peterček je svetoval, naj bi ne pokazal vsega, ker se je bal, da si bodo zastonj pridržali.

Skrbno je pripomnil: »Res, da nama je gospa dala juhe in je bila dobra, ali toliko igrač le ni bila vredna.«

»Jaz že vem, kaj delam,« je rekel Francek, »gospa krčmarica ni krivična in gotovo si ne pridrži več, kakor ji gre. Saj sva ji dolžna.«

In ni se motil. Krčmarica ni hotela ničesar zastonj. Kupila je vsakemu otroku, kar mu je bilo najbolj všeč, pa plačala v gotovih denarjih.

Dečka sta bila vesela, da sta imela tako dober začetek. Krčmarjevi so jima želeli srečo, ko sta odhajala z vozičkom na trg.

Na trgu je bilo že vse živo. Kramarji so si stavili stojnice, znašali deske, jih pribijali z žebliji, prepevali in žvižgali; seveda je kateri tudi robantil.

Tega dečka nista hotela poslušati; poiskala sta si prostor ob strani, pa razstavila svoje reči.

Pri tej priči je bila okoli njiju truma otrok. Najprej so samo gledali, hoteč vedeti, po čem je to in ono. Kdor je bil pri denarju, si je kupil, kar ga je najbolj v oči bodlo; kdor je bil pa brez denarja, je tekel brž domov ter prinesel s seboj krajcarjev, štirjakov ali desetec.

Blago je mladima prodajalcema kar ginilo. Tudi odrasli so postajali pri njiju. Ljudje s kmetov so si ogledovali škrpate in coklje, meščane so pa bolj mikale košarice in kletke.

Opoldne pa je množica še bolj pritisnila. Kmalu so jima igračke pošle. Izkupila sta zanje več, kakor sta pričakovala. Le nekaj sta jih prodala po tri krajcarje. Otroci so jima radi dajali za eno reč še enkrat toliko.

En sam gospod je kupil pet kletk. Pa jima ni zbijal cene. Zahtevala sta poldruhi goldinar, pa jima je takoj odštel. Šesto sta dala neki gospe za 28 krajcarjev.

Košaric bi bila lahko prodala mnogo več, kakor pa sta jih imela. Zaslužiti sicer nista mogla pri njih, ali izgube pa tudi nista imela.

Za coklje sta tudi imela dosti kupcev. Metle sta pa tri pustila za krčmarja in sklenila, da mu bosta pri njih odnehala.

Ni še bila štiri ura, pa sta imela že vse blago prodano.

Francek je imel veliko mošnjo denarja, prav samega drobiža. Delalo mu je pri kamižoli velik žep in ker je denar vedno vun jemal in zopet nazaj spravljaj, je lahko vsak videl, kje ga ima.

In videl je to malopriden človek, ki je obrnil svojo pozornost na Francka. Ljudje so se prerivali okoli dečka. Tisti lopov pa se je kakor nepričakovano iztegnil ter Francku potegnil mošnjico iz žepa, da deček niti čutil ni.

Ali vprav v tistem hipu se je za njim začul glas: »Primitite tatu!»

Neki kmet je opazil ves dogodek pa je zaglal krik in tatu sam prvi zgrabil. Ko bi trenil, je priskočilo več moških. Začeli so ga preiskavati in našli pri njem Franckov denar, pa še mnogo drugih reči, tudi tisti dan ukradenih.

Dečka sta oddaleč gledala. Pa še na misel jima ni prišlo, da bi bila okradena. Ali svojo mošnjico sta poznala. Ko sta se prepričala, da je Franckov žep res prazen, sta pritekla in se oglasila za svojo last.

Tat je priznal, kmet je pričal. Dalo se jima je torej brez zadržka, kar je bilo njiju.

Potem sta prišla birača. Imela sta modri suknji pa sablji. Nosila sta s seboj železje, zvezala ž njim tatu pa ga odvedla v ječo.

Francek in Peterček sta tudi morala v urad. Tam so napravili zapisnik, kako se imenujeta, odkod sta in koliko sta imela denarja, ko jima je tat mošnjico ukradel. Sama nista vedela, koliko. Uradnik je preštel denar vpričo njiju, pa se je pokazalo, da sta za svoje reči iztržila 7 goldinarjev 64 krajcarjev.

Vesela sta bila tega, hodila sta nekoliko po mestu in gledala izloženo blago. Bila sta zdaj že bolj oprezna. Francek je venomer držal roko na denarju in si ga vteknil v žep na prsih, da ga ne bi izgubil. Peterček pa je brata stražil ter pazil, če se mu ne približuje kakšen sumljiv človek.

Marsikaj bi jima bilo všeč, ali še najbolj ju je mikala strdenica in pa medena potica, a nista niti krajcarja potrošila po nepotrebnem.

Peterček je predlagal, da bi materi kupila zemljo. Menda je mislil, da jo polovico dobi on. Tako je namreč bilo vselej, kadar je mamica kaj dobila.

Francek je pa dejal: »Rute nimajo za okoli vratu, kupiva jim rajša to.«

Peterček je bil zadovoljen. Šla sta torej, kjer so prodajali rute. Kramarica jima je pokazala rdečih, modrih in rumenih. Kramar se je ravno jezil nad psom; ker je bil mrha lačen, mu je bil požrl kos kruha, ki si ga je bil shranil zase. Pa požeruh je drago plačal svojo poželjivost. Kramar ga je privezal k skrinji, zvil konopce, pa udrihal po njem, da se je žival zgrudila in ležala kakor mrtva. »Kar konjaču ga bom dal, za drugo tako ni,« je vpil kramar. »Takega požeruha ne potrebujem,« je kričal, »samokolnico bom potegnil sam, v breg mi bo pomagala žena, pa se mi ne bo treba zaradi psa postiti.«

Dečka sta kupila ruto. Dala sta zanjo 35 krajcarjev.

Žal jima je bilo mladega psa. Ko sta videla, da se zopet giblje, pa da ga kramar iznova bije, se je Francek potegnil zanj ter prosil, da bi ga njima dal, če ga sam ne mara več.

»Kar vzemita ga, da ga ne ubijem,« je besnel kramar, »a zastoj ga ne dam, plačajta mi kruh, ki mi ga je požrl.«

Vprašala sta, koliko ceni tisti kruh, pa je odgovoril: »15 krajcarjev« in pristavil: »Vem, da jih nimata, in zato nisem rekel več.«

Mnogo ljudi je stalo okoli njih. Videli so, da je kramar psa tepel, in slišali, za kaj gre.

Francek je Peterčku nekaj skrivnostno zašepetal, privlekel denar iz žepa pa odštel 15 krajcarjev na stojnico.

Tega kramar ni pričakoval. Pa ni hotel biti pred toliko ljudmi figa-mož in lažnik, zato jima je psa dal, obkladajoč ju s priimki vsiljivih in trapastih malopridnežev.

Ko sta odhajala, sta kramarja še vprašala, kako psa kliče.

Pa ni hotel povedati, rekši: »Recita mu, kakor vama drago.«

Nad tem sta bila dečka jako ozlovoljena. Pes jima ni mogel povedati svojega imena. Torej bosta ušibala, pa upala sta, da se bo ozrl, ko bosta uženila.

Odpeljala sta ga v gostilnico. Šel je z njima rad. Ali šepal je in rep je po tleh vlekel.

Povedala sta gostilničarju, da sta ga kupila iz usmiljenja, pa veselila sta se, da jima bo pomagal peljati mater v Toplice.

Za večerjo sta si naročila zopet kruha pa merico piva. Psu je pa vrgla krčmarica kosti in olupke od krompirja.

Spala sta, kakor prej ta večer, v sobici. Navsezgodaj sta si odprla drugo, ne tisto slepo okno. Nič več se nista motila.

Zgodaj sta bila pokoncu. Počakala sta, da je krčmar vstal, nato sta se pa odpravila za odhod.

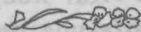
Krčmarica jima je zopet dala juhe, krčmar pa je vzel kredo ter ju izpraševal, kaj sta imela.

»Popila sva,« je dejal Francek, »dve merici piva in kruha sva pojedla za 12 krajcarjev. Vrhutega sva dolžna za dvakratno prenočišče.«

»Pivo in kruh,« je sešteval krčmar, »je 18 krajcarjev. Prenочиšče ne stane nič. Dala sta mi tri metle. Dam vama zanje teh 18 krajcarjev. 18 od 18 ne ostane — nič.«

Francek mu je ponudil metle po 4 krajcarje, ali krčmar mu jih je plačal po 6 krajcarjev, pa še rogljiček za mater je navrgel.

Želel jima je srečno pot. Dečka sta se iskreno zahvalila njemu in ženi: »Bog vam poplačaj!« In veselo sta odhajala iz mesta.

Škrjanček.

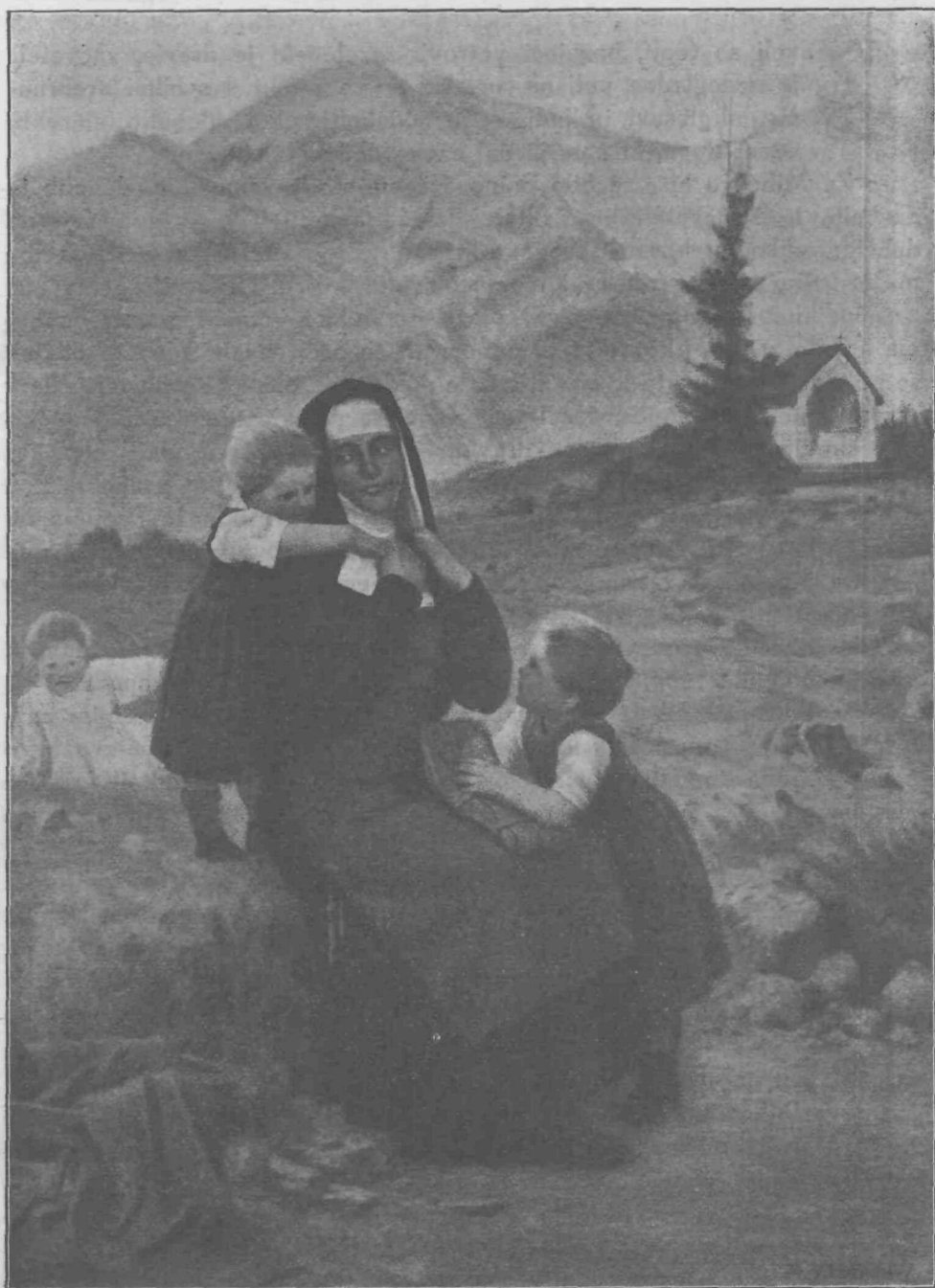
Škrjanček poje, žvrgoli,
se jutra, dneva veseli.
Škrjanček poje: beli dan!
Dvičuje se nad rožno plan.

Škrjanček poje, žvrgoli
in kmetiču obraz jasni,
mu slajša težki, trdi trud,
ko žar pripeka ga sred grud.

Škrjanček poje, žvrgoli,
pod večerno nebo leti.
Visoko v zraku on pojoč
kmetiču vošči: lahko noč!

Mokriški.

Bog skrbi za sirote.

Ščinkovčevo gnezdo.

France Žužek.

aveli so topli, božajoči vetrovi, zazelenelo je drevje, zacvetela je nedogledna poljana, oglasili so se ptički s svojimi srebrno-čistimi glasovi, in ljudje so se oddahnili nekam globoko ter rekli:

»Čast Bogu, ki nam je dal znova dočakati pomlad!«

Za Mihčevo hišo je bilo polno češpelj, starih in mladih, debelih in drobnih, ki so cvetele in dehtele daleč naokoli. Tik ob plotu je stala debela, velika ter košata sosedova hruška, ki je potresla ves vrt s svojim nežno-belim cvetjem, da se je zdelo človeku, kot bi gledal širno ravan o Božiču, ki jo je pokrila snežena plast. Ej, koliko vrenja, vrvenja, življenja je bilo za to Mihčevo hišo! Čebele, ki so pribrenčale kdovedi odkod, so poletavale od cveta k cvetu, srkale med in ga bliskovito hitro nosile v svoja domovanja. Sinice, vse lepo pisane, so plezale po vejicah in pobirale škodljive gosenice, ki so pravkar prilezle iz pregriznjenih bub, ter izražale z glasnim čivkanjem neizmerno veselje nad dobro pečenko. Pod drevjem sta se pa ravsala in kavsala Mihčev in Miklavžev petelin na življenje in smrt, da sta imela že oba vsa rdeča vratova vsled krvi, ki jima je tekla iz bujnih, rožastih grebenov. Taki in enaki gosti so bili za Mihčevo hišo, a najlepši, najpogostnejši in najveselejši ter glasnejši med vsemi temi je bil svatovski ščinkovec, ki se je oglasil prvi, ko se je zasvital dan, in ki je obmolknil zadnji, ko je zatonilo zvečer zlato solnce na zapadu.

Kako lep je bil ta ščinkovec! Ves v blesku in pisan, vesel ter razigran! In ko je odprl svoj kljunček ter zažvrgolel v mlado majevo jutro pesem veselja in radosti, je človek ustavil korak in posluhnil in iskal nevidnega pevca med vejevjem, ki je tonilo v cvetju, ter visoko v vrhu sosedove hruške.

Najčešče je opazoval tega ščinkovca Mihčev Franci, ki se je bil zavzel zanj že pred tremi tedni, ko je bilo pognalo vejevje šele komaj vidno popje. Takrat je stal Franci v kuhinji ter zrl skozi okno in opazoval prvega metulja, ki je nekam nerodno in leno obletaval ne prav veliko češpljo, ki je stala tik ob oknu in segala s svojimi vejami tja gori na slamnato streho. Tisti metulj je bil rumen in je torej počasi in leno obletaval češpljo. Kar prileti neki ščinkovec — čavs! — in bilo je po metulju! Francija je zbolelo pri srcu. Prvega metulja, tega lepo rumenega metulja, ki ga je zagledal letos, mi pobere nenasitni ščinkovec. V eni sapi skoči skozi vežo iz kuhinje, pobere na dvorišču par kamnov in hiti za hišo. Ščinkovec sedi na veji in si gladi z nožico kljunček, menda vsled veselja, da je prišel tako poceni do slastnega grizljaja. Franci nameri prvi kamen ter zažene; a ščinkovec odleti na sosednje drevo. Franci preganja ubogega ptiča naprej ter luča kamenje za njim, dokler mu ne odleti čez streho domačega poda kdove kam. Ravno zažene zadnji kamen; tedaj pride mama mimo in ga vpraša:

»Kaj pa počenjaš, Franci?«

»Ščinkovca lučam.«

»Zakaj?«

»Ubil bi ga rad!«

»Za božjo voljo, kaj pa hočeš ubogi živalci!«, se začudi mati. »Mari ne veš, da je greh, pobijati in trpinčiti ptiče, ki jih je ljubi Bog ustvaril v veselje in razvedrilo ljudem?«

»Glejte, mama!«, pravi Franci. »Zgrabil mi je prvega metulja, ki sem ga videl letos, in ga pohrustal na mah.«

»Metulji so škodljivi, ljubi moj Franci, zato naj ti ne bo žal za tistim, ki ga je pohrustal ščinkovec in ki ga ni prav nič škoda; metulji ležejo namreč jajčeca po drevju in koder sploh morejo. Iz teh jajčec se izležejo pozneje gosonice. In te se razležejo po vejah ter objedajo mlado, sočnato listje in škodujejo tako drevju. Naj ti ne bo žal zanj!«

»A metuljček je bil tako lep, mama!«

»Kaj za to, ljubi Franci! Veš na svetu je mnogo, mnogo stvari lepih, a so škodljive. Glej, za metulja ti je žal, ki zaredi pogubne gosonice, a ubil bi rad ubogega ščinkovčka, ki uničuje ta škodljivi mrčes. Poleg tega pa poje in žvrgoli tako lepo in prijetno, da je že njega poln ves naš okoliš, in razveseljuje tako človeka, ki si po trudapolnem delu kaj rad nasladi uho ob zvoku melodije iz čistih ptičjih grl.«

Osramočen je Franci spoznal resničnost materinih besedi in bilo mu je žal, da je tako trdosrčno, tako neusmiljeno preganjal nedolžnega ptička. Kako bi mu zadostil in mu dokazal svoje kesanje? Še cel dan je pazil, kdaj se vrne ščinkovec med drevje za hišo, da bi mu na kak način izrazil to, kar je težilo njegovo srce. A ni ga bilo in ni ga bilo! Šele proti sredi popoldne ga je zagledal, kako je skakal od veje do veje, od drevesca do drevesca in pobiral golazen, ki se je že ustalila, ali ki se je šele hotela ustaliti za lubjem. Šel je za hišo in opazil, da se ščinkovec ne zmeni posebnost zanj, da se ga ptič ne boji, čeprav ga je tako kruto preganjal dopoldne, in neko veselje je izpreletelo njegovo srce. Sklenil je, da hoče biti previdnejši v prihodnje in da bo negoval tega nedolžno preganjanega ščinkovca, če bo le mogoče.

* * *

V par dneh so se izvilci iz mladega popja nežni zeleni lističi. Mihčev Franci je ves vesel opazoval to prerajanje vesoljne narave. Nekega dne gleda spet kot navadno skozi kuhinjsko okno. In glej! Na češpljo prileti ščinkovec, držeč v kljunčku kosmič dlake. »To bo za gnezdo!«, šine Franciju v glavo in neko čudno veselje mu navda srce. Tiho in počasi se plazi iz kuhinje ter leže za tisto debelo hruško, ki je stala tik ob plotu. Prav tam, kjer so se dotikale tri še precej močnejše slamnate strehe, je začel nanašati ščinkovec za gnezdo. Kot majhna kepica se je tiščalo nekaj mahu in drevesnega lišaja visoko med vejami. To je bilo ogrodje; treba je bilo še mehkih dlačic in puha za notranjo stran gnezda, da bodo imeli kasneje mladiči kot blazina mehko posteljico. In to stran sta izpopolnje-

vala in gradila danes stara dva. Zdaj je priletel samec, tisti lepo bleščeči samec, ki je pohrustal pred par dnevi metulja, s par dlakami, se spustil v gnezdece in se vrtil notri in popravljal s kljunom ter gradil. Komaj je odletel čez streho v par sunkih, je prišla samica, ki je bila nekoliko temnejša, odložila hitro breme ter je uravnala v gnezdo. Tako sta nanašala pridna ščinkovca dolgo, dolgo in gradila gorko in mehko domovanje svojim naslednikom.

Franci je ležal kot kamen mirno za hruško, skoro dihati si ni upal in zvesto je sledil vsakemu gibu, vsakemu poletu pridnih živalic. Vzdramil ga je šele materin klic:

»Franci!«

Zganil se je, a oglasiti se si ni upal, da ne zmoti ščinkovca, ki je pravkar čepel in se sukal ter vrtil po gnezdu.

»Franci!«, je poklicala mati v drugo.

Tedaj je zletel ščinkovec čez streho, Franci si je oddahnil, se dvignil in bil v par skokih pri materi.

»Kaj želite, mati?«

»Kod pa hodiš vendar, da se ne oglasiš?«

»Za hišo sem bil, mati!«

»Če si bil tam, bi me bil moral slišati koj prvič. Kje si bil, kaj si delal?«

»Ležal sem za Tomaževo hruško in opazoval ščinkovce.«

»Ali ti nisem rekla že zadnjič, da pusti ptičke pri miru in da je greh, velik greh, preganjati te nedolžne živalice?«

»Nisem jih preganjal, mamica!«

»Kaj si pa počel torej za hruško?«

»Veste, mama, gledal sem, kako pletejo gnezdo na tisti češplji, ki stoji ob oknu. Visoko med vejami, ki se dotikajo strehe, pleteta gnezdo. Ležal sem čisto tiho in mirno, da me ja ne bi zapazil nobeden, in opazoval. Preganjal ju pa nisem in ju tudi ne bom nikoli, mama!«

»To je prav, Franci! A če hočeš, da ostanejo na naši češplji, jih tudi opazovati ne smeš, ker bi ju motil pri njunem delu.«

»Bil sem skrit in nista me videla.«

»Seveda, takoj te že ne moreta opaziti, ne! A če boš hodil večkrat tja, te bosta zapazila enkrat, se skujala in šla gradit gnezdo kam drugam.«

»Zakaj?«

»Zato, ker ne mara noben ptič, da bi znalo za njegovo gnezdo še kako drugo bitje na svetu kot sam.«

»Pa ne pojdem več, ali pa tedaj, ko bosta odletela kam drugam in ko se ne bosta mudila ravno za hišo.«

»Tako bo prav!«, je rekla mati. »Zdaj pa vzemi tale košek in nesi na njivo, kjer orjejo. So že lačni in malo malice jim bo prišlo prav.«

»Na kateri njivi pa orjejo danes?«

»Na Grivki.«

Franci je zgrabil košek in hitel po vasi.

»Pa pridi takoj nazaj!«, je klicala mati za njim, »da nastelješ živini, jaz imam drugega opravka dosti.«

»Saj pridem precej!«, je dejal Franci in hitel naprej. In res je bil v petnajstih minutah že doma.

»Danes si priden,« ga je pohvalila mati.

Franci je vzel koš in začel nositi iz listnice listja v hlev, mati je pa štokala v veži za prašiče.

Ko je Franci dostlal in postavil koš pred hlev ter hotel zapreti, je zagledal na dvorišču ščinkovca, ki je skakal po tleh in iskal bilk. Prijel je kakšno in jo poizkusil v kljunu; a zdela se mu je pretrda ali prenerodna, zato jo je izpustil in iskal boljše, prikladnejše.

Franci se ni ganil. Ko je dobil ščinkovec iskano bilko in odletel, je skočil Franci v hlev in prinesel krtačo, s katero so snažili pri Mihčevih govejo živino. Vse polno dlake se je je držalo. Franci je očistil krtačo in natresel dlako po dvorišču ter čakal, da se vrne ščinkovec. Ni čakal dolgo, — pa je prišel. Poskočil je parkrat na desno, parkrat na levo, zagledal dlako, prijel v kljun prvi kosmič in odletel. Franciju je veselja vztrepotalo srce. »Torej sem vendar zadostil še vsaj malo za neusmiljeno preganjanje«, je dejal sam pri sebi in bil vesel, da so mu žarele oči.

Ščinkovec je nosil sedaj grozno hitro. Priletel je, pobral najbližji kosmič dlake in odhitel. To se je ponavljalo tja pod mrak. Tedaj je pa nehal nositi pridni ptič, ki je delal od ranega jutra, da je pozabil skoro na svoj želodec. Skočil je na hruško, pobral par gosenic, in ko si je utešil glad, je zapel s svojim srebrno-čistim glasom: »Ščink, ščink, ščink! Čiv, čiv — či—i—iv čiv čiv!«

Ves zadovoljen in vesel je bil tega dne Mihčev Franci. Z nasmehom je legel v posteljo in zaspal tako hitro, ko da mu pojo sami božji krilatci pesem-uspavanko, ter sanjal celo noč o bajnih vrtovih, kjer gnezde najlepši ptički in ki pojo tako lepo, da bi se stopilo človeku srce ob njihovem glasu.

* * *

V dveh dneh je bilo gnezdo dograjeno. In ker je ozelenelo vse drevje, je človek komaj zapazil, da si je postavil veseli ščinkovec dom med vejami Mihčeve češplje.

Dober teden se Franci ni zmenil mnogo za ščinkovčevo gnezdo, čeprav ga je gnalo srce z neizmerno silo za hišo. Bal se je, da bi se res ne skujala stara dva in se preselila v skritejši, varnejši kraj, kjer bi ju ne doseglo človeško oko. Toda po preteku tedna ni mogel vzdržati več, pa ni mogel. Nekega dne je vzel pri hlevu lestvo, jo nesel za hišo in jo prislonil k zidu. Pogledal je naokoli, ali ga ne vidi mogoče samec? In ker ga ni videl nikjer, je lezel počasi in z nekim čudnim strahom po lestvi proti gnezdju.

Franci pride do gnezda. Frrrrr — frrr — frrr! Franci se prestraši in gleda začudeno. Kaj je bilo? Starka je sedela v gnezdju, a on ni vedel

za to. Zdaj jo je prestrašil in splašil, Bog ve, ali bo še prišla nazaj, ali ne? Kaj, če se bo skujala? O ta radovednost! Zakaj ni raje ostal spodaj, zakaj je šel na drevo? Franciju je bilo grozno tesno pri srcu; a vendar je pogledal v gnezdo, kjer je ležalo petero rdeče, sivo in plavo pikastih jajčec. In kako lepo, udobno gnezdece! Par hipov je stal Franci na lestvi. Kar se oglasi starka z žalostnim, tožečim glasom: »Ščink, ščink, ščink! Ščink, šči—i—i—i—nk, ščink, ščink!«

»Jezi in boji se!«, šine Franciju v glavo. Hitro zleze z lestve na tla, jo zgrabi in nese k hlevu ter prisloni na zid.

Franci se je kesal in obžaloval svoje dejanje. »Bog daj, da bi šla starka nazaj, Bog daj, da bi se ne skujala!«, je prosil na tihem v svojem srcu. »Nikoli več ne grem gledat gnezda, samo nazaj naj pride!«

Nemirno je hodil okoli in iskal razvedrila svojemu srcu. A zastonj! Čim bolj se je skušal otresti težkih misli, tem bolj mu je vrelo vedno po glavi neumno početje in skrb za ščinkovce, ki bodo zapustili najbrže češpljo in se preselili kam drugam. Kar mu pride na misel: Ali ni mogoče, da je starka že spet v svojem gnezdu? Seveda je mogoče! Hitro skoči krog vogla hiše, se splazi za sosedovo hruško ter opazuje napeto, ali bi zagledal med listi starko v gnezdu. In res zapazi v nekaj minutah repček, ki je molel iz gnezda.

»Niso se skujali!«, zakliče Franci veselo in steče k materi, ki je pripravljala večerjo.

»Mama!«, je dejal.

»Kaj bi rad?«

»Na češplji sem bil.«

»Pa menda vendar ne pri ščinkovcih?«

»Da, gori sem bil.«

»Zakaj?«

»Hotel sem pogledati, kaj je v gnezdu. Pet jajčec je notri, pet lepih drobnih, pet majcenih jajčec. Starka je bila tudi notri, pa je zletela, ko sem prišel gor.«

»Ti nesrečni otrok, ti!«, se je razjezila mati. »Že zadnjič sem ti rekla in zabičevala, da moraš imeti ptiče rad in da ne hodi v bližino gnezda, sicer se bosta skujala stara dva! A ti greš danes na drevo, pa mi še starko spodiš vun, ki sedi notri in vali mladiče! Franci, če me ne boš ubogal bolj, bo treba — palice!«

Franci je prijel mamo za predpasnik, se ozrl proseče vanjo in jo prosil oprostjenja: »Odpustite, mati, saj nisem mislil tako hudo! Zdelo se mi je, da ni nobenega starega blizu, pa sem šel gori. Samo iz radovednosti sem šel. Skujala se pa nista, ker sem videl repček ščinkovca, ki spet sedi v gnezdu.«

»Prav, da se nista skujala! A radovednost ni lepa človeška lastnost, zapomni si to. V prihodnje pridi prej k meni, preden se lotiš spet kake podobne reči! Ščinkovce pa pusti popolnoma pri miru, naj izvalita svoje mladiče!«

»Kdaj jih bosta pa izvalila, mama?«

»Prav natančno ne vem, a v kakih štirinajstih dneh gotovo.«

»Kaj pa potem?«

»No, pitala jih bosta tako dolgo, da postanejo godni in zmožni, poiskati si hrane tudi sami, če je treba.«

»Da bi jih ne vzel kdo,« je omenil Franci.

»Pusti jih pri miru ti, pa so na varnem, saj ne ve zanje nihče drugi kot ti.«

»A če bi jih izvohal kdo?«

»Ne boj se, saj so skriti!«

Tako in podobno sta se pogovarjala še dolgo. Čas je tekel hitro, drevje je otreslo svoje cvetje in kazati se je začelo že mlado sadje. Ščinkovec-samec je pel veselo po drevju, samica je pridno valila in izvalila petero majhnih, golih mladičev.

(Konec prihodnjč.)

DEKLAMOVANKE.

4. Pesem o luni.

Kje so najlepše ovčke? —
Te lunica ima,
ki tam za našim drevjem
potuje vrh neba.

Na večer, ko zemljani
po trudih spat gredo,
iz svoje hiše skrivno
priplava na nebo.

In svoje ovčke pelje
na nébesno polje:
vse zvezdice so namreč
ovčice njene le.

In prav lepo med sabo
se vse razumejo,
kot bratci in sestrice
tam gor domujejo.

Hoffmann von Fallersleben — Fr. Ločniškar.

Listje in cvetje.

Zakaj?

15. Zakaj mnogi niso zadovoljni s svojim stanom? Zlasti iz teh-le treh vzrokov: 1. Niso si izbrali pravega stanu, ker so volili lahkomišljeno, ali pa so se dali pregovoriti. Zato je treba ob volitvi stanu veliko opreznosti in preudarka in pa razsvetljenja od zgoraj. — 2. Mnogim nagaja prevzetnost. Radi bi bili kaj več, kaj imenitnejšega, da bi se izkazovali ob raznih priložnostih. Vidijo, kako svet druge časti in povzdiguje, sami pa morajo ostati v senci in samoti. Žalostni so, dasi imajo za vsakdanje potrebe več, ko zadosti. Kako bi bili lahko veseli in zadovoljni v svojem poklicu,

ko bi hoteli biti ponižni, saj tudi v gozdu ne rastejo samo cedre in visoke jelke — pohlevni leskov grm se tudi izvrstno počuti po svoje! — 3. Nezadovoljnosti je kriva tudi lenoba. Sicer se naša narava nekakšno upira resnemu delu in nas spominja, da je delo kazen za greh. Pa vera in izkušnja nas uči, da Bog izpremeni kazen v blagoslov in srečo vsakemu, ki jo voljno vzprejme in vzljubi delo, zlasti ono delo, ki ga nakladajo stanovske dolžnosti. Vsled pridnosti so njegove življenjske razmere v najlepšem redu in delo samo mu je vir sreče. Priden človek ne utegne biti čemer in nezadovoljen.

16. Zakaj ne morejo živali govoriti? Nekatere živali imajo sicer organske priprave,

ki so potrebne za govorjenje, in zlasti nekatere ptice izgovarjajo za človekom nekatere besede in celo nekatere stavke precej točno. Pa to ptičje govorjenje je razvijanje gramofona — brez misli in zavednosti. Govorjenju je bistvena podlaga — misel, kakršne je zmožno le razumno bitje. Žival ne zna govoriti, ker ne zna misliti; žival ne more govoriti, ker ne vé kaj povedati.

Modrost v pogovorih, domačih in tujih.

Grlo.

Bog zobe vzame, pa široko grlo da.
Grlo veliko stane.
Kdor da svojemu grlu na voljo, pade v tugo in nevoljo.
Z grlom dobljeno, z grlom izgubljeno.
Reki: Od tega ne pride nič v njegovo grlo. (*Ne bo imel nobene koristi.*)
Vse požene skoz grlo.
Grlo izplakniti.
Do grla sit biti česa.
Tenko grlo (= visok glas); debelo grlo (= globok glas).

Grm.

Za pridnega za vsakim grmom petica.
— Za pridnega za vsakim grmom kos kruha, pod vsakim kamenom krajcar.
Pod cvetočim grmom se večkrat skriva strupen gad.

Majhen grm ima večkrat velike korenine.
Tudi iz malega grma velik tič zleti.
Ena ptica iz grma, deset v grm.
Na vsakem grmu ni brinjevih jagod.
Na leskovem grmu se ne nabirajo orehi.
Brez grma najlepša pomlad ne prinese vrtnic.

Če nad grmom srake veliko regečejo, mora biti kaj v njem.

Se zajec se ozre v tisti grm, kjer se je podelgel.

Kdor se grma boji, ne sme iti v gozd.
Nihče ne išče drugih za grmom, če se sam ni skrival za grmom.

Reka: Naša hiša ga pogreša kot grm tiča.

Skoz grm in strn.

Grmeti.

Če zelo grmi, bo malo dežja. — Čim više grmi, tem manje deži.

Malokdaj grmi ob lepem vremenu! — Kadar grmi, navadno tudi deži. — Tako dolgo grmi, da začne deževati.

Pozno grmenje, rani glad.
Grom posvari, preden zagrmi.

Rek: Ta ne moli, dokler ne grmi.

Grob.

Kdor staršev v življenju ne spoštuje, jih na grobu objokuje.

Kdor v grobu spi, ga jok ne prebudi.

— Iz groba ne moreš nikogar priklicati.

Grob vse zagrebe.

Grob se odpira vsak trenutek, zapre pa se le enkrat za zmeraj.

Kdor v grobu spi, mu je dobro postlano.

V grobu ne leži knez nič ugodneje kot dninar.

V grobu ni zavisti.

Reki: Blizu groba, da mu že smrt za ramo koso kleplje.

Hiti proti svojemu grobu, kot bi se bil zamudil.

Išče svoj grob. (*Vsled starosti sključeno hodi.*)

Z njim pojde v grob. (*Nikomur ne bo povedal. Ali: Do smrti se ne bo odvadil.*)

V grobu bi se obrnil.

Pobeljeni grobovi.

Kratkočasnica.

V apoteki: Neki kapitan je vedno trdil, da je morska voda najboljše zdravilo zoper vse bolezni. Ko je ob neki nevihti kapitan padel v vodo, je rekel neki mornar, ko je to videl: »Ha, naš doktor pa zdaj leži v svoji apoteki!«

Rešitev zastavice v št. 5.

Ana-klet—Anaklet.

Prav so uganili: Bancej Franciška, učenka na Blejski Dobravi; Gabrijelčič Cirila, učenka na Brezjah; Ličan Marija, Prosen Marica, Gržina Verica, Kregar Marica, Brinšek Vlada in Vodenik Nadica, učenke samostanske šole v Trnovem; Krepel Otmar, učenec V. razreda v Središču; Grča Neža, Manica in Minica, na Spodnji Beli pri Kranju; Cuderman Ignacij v Tupaličah; Branko Vujda, učenec IV. razreda v Središču; Mulec Alojz, mladenič v Hočah; Robinšek Ljudmila, učenka v Radgoni; Bohanec Franc, učenec IV. razr. pri Sv. Križu na Murskem polju.

Odgovor na šaljivo vprašanje v št. 5.

Grablje.

Prav je odgovorila: Gabrijelčič Cirila, učenka na Brezjah.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5'20 K za pol leta 2'60 K. — Uredništvo in upravnništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.